

A puding próbája – Gondolatok a *Magyar szólástár*-ról

1. Le a kalappal!

A népies szólásoknak, képes kifejezéseknek, szókapcsolatoknak, költői képeknek, fordulatoknak ez a pompás nyelvérzékkel és leleményességgel egybegyűjtött hatalmas adattömege olvasmányosnak is meglepően érdekes. Több mint hasznos, nélkülözhetetlen ez a könyv. – Mindezt nyugodt lelkiismerettel állíthatnám a *Magyar szólástár*-ról, ha nem félnék attól, hogy egy könyvmoly filosz felfedezi, hogy idegen tollakkal ékeskedem. Ezért aztán bevallom, hogy ez a csonka idézet a *Pesti Hírlap* 1937. január 11-i számából származik. Rövid írásában Halász Gyula köszönti ezekkel a lelkes szavakkal Bíró Izabella és Schlandt Henrik Szólások és fordulatok magyar-német gyűjteménye (német címe szerint *Ungarische Redensarten und Redewendungen im Spiegel der deutschen Sprache*) című közel hétszáz oldalas, valóban kitűnő szótárát.

Azt hiszem, minden túlzás nélkül állíthatom, hogy Bárdosi Vilmos főszerkesztő és négy szerkesztőtársa (Balázs Géza, Balogh Péter, Hessky Regina és Kiss Gábor), valamint az anyaggyűjtésben részt vevő tíz munkatársuk szólásgyűjteménye valóságos hab a 2003-as magyar szótártermés tortáján, pedig annak szeletei között nem kisebb falatok akadnak, mint a *Magyar értelmező kéziszótár* (ÉKsz.²) második, átdolgozott kiadása. A *Magyar szólástár* – a továbbiakban *Szólástár* vagy egyszerűen csak *a szótár* – előkelő helyét, többek között, annak köszönheti, hogy egy megszemenően „felhasználóbarát” termékről van szó: rendkívül hasznosak és szemléletesek a szótárhasználót segítő információk (pl. a belső borítólapon az „Útmutató a *Magyar szólástár* használatához – A szócikkek felépítése és a szótárban alkalmazott jelek, rövidítések magyarázata”, vagy a hátsó borítólapon a „Mutatvány a fogalomközi mutatóból” – bár ezt talán szerencsésebb lett volna „Részlet a fogalomközi mutatóból”-nak nevezni). Igen jó ötlet, hogy minden páros oldal alján megtalálhatók a szókapcsolatok lematizációjára vonatkozó alapvető tudnivalók, illetve, hogy a páratlan oldalak alá odanyomtatták a legfontosabb rövidítések feloldását. A *Szólástár* hasonló jellegű külföldi kiadványokkal összevetve is kiállja a próbát, sőt a minősítések rendkívül pontos megadása, a helyzetmondatok, illetve a közmondások esetében alkalmazott metanyelvi értelmezések igen következetes alkalmazása, s végül, de nem utolsó sorban, a fogalomközi mutató rendszerének a kidolgozása szinte egyedülállónak mondható. Egy szó mint száz, szerintem olyan munkáról van szó, amely minden bizonnyal új fejezetet nyit a magyar szótárírás történetében. Néha talán erőltetettnek hat, hogy a fogalmazás során tollamra kívánkozó fordulatokat, szólásokat beveszem szövegembe, de így egyúttal ellenőrzöm, hogy ezek szerepelnek-e a vizsgált gyűjteményben. Az új fejezetet nyit szókapcsolatot, illetve az angol *last, but not least*-nek megfelelő kifejezést például nem találok benne. Itt jegyzem meg, hogy a *Szólástár*ban megadott „Bibliográfiai válogatás”-ból hiányolom Békés István, valamint Bernáth Béla könyvének a megemlítését (Békés 1977, Bernáth 1986).

Egyértelműen pozitív véleményemet előrebocsátva, a továbbiakban nem kívánok a szótár érdemeinek méltatásával foglalkozni, sem annak felépítését nem fogom részletesen ismertetni. Ez utóbbit azért sem tartom szükségesnek, mert ezt megtették – s nem is akárhogyan – maguk a szerzők. Az említett információkon kívül kitűnő eligazítást nyújt a szótár használójának a bevezető (VII–XXIII), illetve az egyes részeket megelőző hosszabb-rövidebb leírás (lásd „Névfelidéző kapcsolatok”, 393. o.; „Fogalomközi mutató”, 409–413. o., „Szómutató”, 621.o.), vagy akár a kötés

hátdoldalán található néhány mondatos összefoglaló a szótár egyes részeiről). Bemutatás helyett megpróbálom a *Szólástár*-ban alkalmazott megoldásokat a főszerkesztő, Bárdosi Vilmos, illetve az egyik szerzőtársa, Hessky Regina, korábbi frazeológiai nézeteivel szembesíteni, illetve az említett kilencszázharminchetes kiadvány gyakorlatával és saját magam elképzeléseivel összevetni. Nemrégiben publikáltam ugyanis egy mutatóanyagot készülő katalán frazeológiai kiegészítőből (Morvay 2002), s a *Szólástár*val való összevetés, bár eltérő fajsúlyú munkákról van szó, jó alkalom szerkesztési elveim újragondolására.

2. Ha akarom vemhes, ha akarom, nem vemhes

Az első kérdés, amely felmerülhet az az, hogy milyen szótár is ez. Ha a fő-, illetve az alcímet nézem, a válasz egyértelmű: (magyar) szólásszótár, közelebbről pedig: szólások, helyzetmondatok, közmondások értelmező és fogalomközi szótára. A bevezető „Szótárunk típusa és fő jellemzői” című rész sorai közt olvasva, az ember mégis arra a meggyőződésre juthat, hogy tulajdonképpen egy frazeológiai szótárral áll szemben, hiszen ott a szótár anyagával kapcsolatban *állandósult szókapcsolatokról, frazémaanyagáról, frazématípusokról* olvashatunk. (lásd X–XI. o.). Formális szempontból azonban a dolog mégis egyértelmű: ez a kiadvány nem frazeológiai szótár, mert a szerzők nem annak nevezik. A magyar szótártani hagyományokhoz kapcsolódva – legalábbis a címben – a „szólás” terminus mellett tesz le garast. Nyilvánvaló, hogy a cím megválasztásában az is sokat nyomott a latban, hogy a „tár” szóval a kiadó egy korábbi szótárára, a *Magyar szókincstárra* utal. A szólás azonban köztudottan egy szűkebb fogalmat takar. Mint Hessky és Bárdosi egy korábbi cikkében, a *ÉKsz.* egy címszava kapcsán olvashatjuk: [a szólás elnevezéssel a szótár a frazeológiai egységeknek (FE)] „csak viszonylag szűk körét, a nemzetközi terminológia szerint hagyományosan idiomatikusnak nevezett egységeket különíti el ilyen módon. Ezzel szemben a frazeológiai irodalomban ma már általánosan elterjedt a FE-ek jóval tágabb értelmezése” (Hessky, Bárdosi 1992: 105). A *Szólástár*at forgatva az az ember benyomása, hogy a szerkesztők a frazeologizmus fogalmát igen tágan értelmezték. Számomra elég érthetetlen módon olyan se íze, se büze szókapcsolatokat is bevettek gyűjteményükbe, mint *olimpiai eskü/fáklya/falu/karikák*, vagy olyan, nem lexikalizálódott (nem frazeologizálódott) elemeket, mint *vén csaj/spiné/spinkó*. (A *vén ceker/csoroszlya/csotrogány/szatyor* kifejezések közlését, persze, nem kifogásolom). Ami a sportterminusokat illeti, szerintem ezeket csak akkor kellett volna megadni, ha idiomatikus jelentéssel is rendelkeznek. Ezért aztán feleslegesen tartom a [les] címszó alatt hosszú magyarázat kíséretében található • **lesen áll [van]** szakkifejezés közlését. Egyébként más hasonló esetben a szótár csak az átvitt jelentést magyarázza: [váll] • **két vállra fektet vkit** [jelentése:] legyőz vkit. A kifogásolt példákon kívül abban sem vagyok biztos, hogy az *egy szemernyit sem aludt* szókapcsolat felvétele indokolt lenne (lásd a *ÉKsz.*² megfelelő címszavát). Az *X. Y. menő vállalkozó, de egy szemernyi esze sincs* mondat bárki által összerakható alkotóelemekből áll, ezért aztán a szótár – nagyon helyesen – csak a *menő fej* illetve a *nagy menő* szókapcsolatot dokumentálja. Persze a *szemernyi* szó esetében nem tagadható annak „frazeoid” jellege, abban az értelemben, hogy nem tehető bármely nyelvi elem elé. Ezért van létjogosultsága egy más típusú szótárnak is, amely az idiomatizmusok mellett (vagy helyett) az úgynevezett „kollokációkat” is felveszi anyagába, illetve a címszó más szavakkal való kombinálásának lehetőségeit is igyekszik bemutatni.

A *Szólástár* szerkesztői, mint említettem, tágan értelmezték a frazeologizmus fogalmát. Néha talán túl tágan is: véleményem szerint, bármennyire hasznos, nem igen illik a gyűjteménybe a „Névfelidéző szókapcsolatok” lista, mivel abban számos monolexikális egység is szerepel, mint például a *filozófus*, a *finánc*, a *futógép*, a *galileai* stb. Furcsállom egyébként, hogy épp a *Megváltó* neve hiányzik ebből a sorból. (Zárójelben megjegyzem, hogy a *finánc* (más források szerint: *a vámos*, *a vámor*) ragadványnév esetében a szerkesztők bakot lóttek, hisz az nem a filozófus Jean-Jacques, hanem Henri Rousseau, a festő, eredeti foglalkozására utal). Bár az ilyen jellegű információk nagyon hasznosak, mégis inkább egy Bart István munkájához hasonló kulturális szótárba (Bart 2000) kívánkoznak.

3. Lássuk a medvét!

A *Szólástár* alapvetően két nagy részből áll: az első egy rendkívül gondosan megszerkesztett, többé-kevésbé hagyományos frazeológiai szótár, amely mindenekelőtt a legkülönbözőbb jellegű írott és beszélt nyelvi szövegek megértését szolgálja, a második pedig a feldolgozott anyag aktív használatát, az egyes szókapcsolatok visszakeresését elősegítő két mutató (*Fogalomköri mutató* ill. *Szómutató*).

A szótári rész, mint azt korábban már jeleztem, igen következetes a minősítések terén, valamint a helyzetmondatok és a közmondások esetében alkalmazott metanyelvi értelmezések megadásában. Szerény véleményem szerint azonban ez a rész túl passzívra sikerült, s ezen egy következő kiadásban talán érdemes lenne változtatni. Mire is gondolok? A szótári rész, valószínűleg abból az elvből kiindulva, hogy a frazeológiai egységek variánsai a mutatók segítségével könnyen visszakereshetők, ezeket a formákat külön szócikkekben adják meg, anélkül, hogy azok egymásra utaljanak. Lásd például a következő három variánst, amelynek a definíciója teljes mértékben megegyezik, s ezért azt csak az első helyen idézem: [fár] • **egy farral két nyeregben [nyeret] ül** [jelentése:] a) egyidejűleg két olyan munkát végez v. két olyan állást tölt be, amelyek mindegyike egész embert kívánna; b) egyidejűleg két ellentétes követelménynek akar megfelelni, két ellentétes szempontot próbál kielégíteni. [fenék] • **egy fenékkal [VULG. seggel] két lovat ül meg [két nyeregben ül] BIZ.** [segg] • **egy seggel két nyeret [két nyeregben] ül VULG.**

Egyes kutatók szerint az állandó szókapcsolatok terén csupán az ilyen jellegű változatokat lehet nyugodt szívvel szinonimikus jelentésűeknek tekinteni. Anélkül, hogy ebbe a kérdésbe most részletesen belemennék, jelzem, hogy a frazeológiai szinonímia mibenlétének túl tág értelmezése számos problémát vet fel, különösen vonatkozik ez a példamondatok is közlő szótárokra (Morvay 2003). A sok, nehezen elkerülhető buktató meglepte miatt, úgy vélem, hogy egy frazeológiai szinonimaszótár megszerkesztése helyett szerencsésebb megoldás Bárdosi Vilmos és társainak vállalkozása. Megjegyezném azonban, hogy munkájukban egy-egy fogalomkörhöz gyakran túl sok alfogalom tartozik, ami az aktív szótárhasználatot időnként megnehezíti. Lásd például **SZEXUALITÁS** [BUJA, BUJASÁG; EREKCIÓ; ÉRZÉKI, ÉRZÉKISÉG; HOMOSZEXUALITÁS; IMPOTENCIA, IMPOTENS, KIELÉGÜL, KIELÉGÜLÉS, KÖZÖSÜL, KÖZÖSÜLÉS; MAGÖMLÉS; ÖNKIELÉGÍTÉS; SZERELMESKEDÉS, SZERETKEZIK; SZÜZESSÉG ELVESZTÉSE/ELVÉTELE; TAPOGAT, TAPOGATÁS], *l. még*: UDVARLÁS, UDVAROL; VISZONY. Igaz ugyan, hogy a kérdéses alfogalmak a megfelelő helyen önállóan is szerepelnek, s onnan a fő fogalomkörhöz visszautalnak.

Visszatérve a variánsok megadásának kérdésére, szerintem egy jó frazeológiai szótárban az ilyen alakokat valamilyen módon mindenképpen össze kellene hozni. A legegyszerűbb megoldás ilyenkor az utalás lenne, mivel a fogalomköri mutató használata, főleg, ha poliszém kifejezésről van szó, néha kissé nehézkesnek bizonyul, nekem legalábbis nem mindig sikerült ily módon visszakeresni a recenziómban idézett kifejezéseket. Az egyik ilyen sikertelen próbálkozásom az imént említett frazeologizmussal kapcsolatos, amelyet én leginkább közmondásszerű formában ismerek és használok: *nem lehet egy fenékkal két lovat megülni.* (*Magyar-katalán kéziszótárunkba* is közmondásként vettük be. Lásd ott a **fenék** címszó alatt. A mondás más nyelvbéli, például baszk megfelelőivel kapcsolatban lásd Morvay 1996.) A *Szólástár* mutatójában a kérdéses kifejezés magyarázatában előforduló szavaknak megfelelő *egyidejű(ség)* vagy *egyidejűleg*, illetve (*ellentétes*) *követelmény* és *szempont* kulcsszó nem szerepel, az ELLENTÉT kulcsszó alatt pedig nem található az adott frazeologizmus. Máskor a bőség zavara az, ami megnehezíti a keresést: a *kifogásol* jelentéskörben próbáltam egy a recenziómba alcímként felhasználható frazeologizmust keresni, de látva a **BÍRÁL**, **BÍRÁLAT** kulcsszó alatt található információhalmazt, inkább saját kútfőmre támaszkodtam, pedig hát az én fejem se káptalan. Nem kétséges, hogy a variánsok közlése a *Fogalomköri mutató*ban is elképzelhető, s a *Szólástár*ban ez általában meg is valósul. Csak egyetlen egy példát idéznék: a **SZEXUALITÁS** fogalomkör alatt nemcsak a *vkinek kangörce van, rájön a kangörce vkire* alak szerepel, hanem ez utóbbit szinonimájával összevonva közli a szótár: **rájön a bakhatnék**

[a kangörcs] vkire. Úgy vélem, hogy a szótári rész sokkal használhatóbb lenne, ha minden egyes kifejezés mellett ott állna az a szemantikai kulcsszó (vagy azok a kulcsszavak), amely(ek) alatt a kérdéses variánsok megtalálhatók. Az ÉRTÉKMÉRÉS, ÉRTÉKREND HELYREÁLLÍTÁSA kulcsszó alatt például tizenhat szinonimikus kifejezést találunk. A szótári részben most ezek a következő formában szerepelnek (csak egy példát idézek): ■ **Nehogy már a befőtt rakja [tegye] el a nagymamát!** HM., SZLENG, TRÉF. {indulatos kifakadás, figyelmeztetés az értékrend helyreállítására}. Szerintem a szótárhasználó munkáját nagyban megkönnyítené a szemantikai kulcsszó jelzése csillag segítségével – a definíción belül {indulatos kifakadás, figyelmeztetés az értékrend* helyreállítására}, vagy esetleg külön a szócikk végén {indulatos kifakadás, figyelmeztetés az értékrend helyreállítására} [*értékmérés, *értékrend]. A mereven alkalmazott lematizációs szabályok helyett, megfelelő utalási rendszert alkalmazva, szerintem, elképzelhető lenne, hogy az összes variánst a közös alkotóelem alatt adja meg a szótár, még akkor is, ha az – mint a korábbi példa esetében – történetesen igei vagy egyéb nem névszói elem. A korábban idézett szókapcsolat változatait például az [ül] címszó alatt lehetne közölni **egy fenékkal/farral [VULG. seggel] két lovat/nyerget/nyeregben ül**, kiegészítve az említett közmondásszerű használat, amelynek meglétére – mint látni fogjuk – O. Nagy Gábor (1976²) is utal. A *Szólástár*ból hiányolom egyébként a *Na nehogy már!* kiszólást, amelynek felvétele lehetővé tenné, hogy – megfelelő utalásokkal – a szótárban mind a tizenhat variáns a **nehogy** címszó alatt szerepeljen, s ily módon a definíciót csak egyetlen alkalommal kelljen megadni. A *Magyar-katalán kéziszótár* (Faluba, Morvay 1996) a frazeologizmusok megadása terén széles körben használja az utalásokat, és az említett katalán frazeológiai kieszótáram számára is megpróbáltam pontos utalási rendszert kidolgozni, s a frazeológiai egységeket csupán egyetlen helyen dokumentálni. Az ott megadott információkat, mint az a lejjebb idézett példában látható, a szemantikai kulcsszó megadásával egészítettem ki, amelyet igyekeztem a definícióban előforduló szavak közül kiválasztani.

Egy adott nyelv frazeológiai rendszerének, a frazeologizmusok funkcionálásának megfelelő bemutatásához sok esetben a címszavakon belüli utalásokra is szükség lett volna, mert a *Szólástár*ban gyakran egymástól elszakítva szerepelnek olyan összetartozó kifejezések, mint a [bőr] címszó alatt található: • **majd lesül [leég v. leszakad] a bőr vkinek az arcáról [BIZ. a képéről v. VULG. a pofájáról]** [jelentése:] nagyon szégyelli magát; valamint jóval lejjebb: ■ **Hogy nem ég [jön v. sü] le a bőr az arcáról [BIZ. a képéről v. VULG. a pofájáról!]** HM. {felháborodás kifejezése: szégyellje magát}. Illusztratív példamondatok hiányában sajnos az sem derül ki, hogy ez a helyzetmondattal igen gyakran második személyre vonatkoztatva, kérdés formájában használatos: **Nem sü le a bőr a képedről?** Véleményem szerint, a későbbiekben egy bővített, esetleg CD-ROM formájában megjelenő kiadásban, érdemes lenne a szótárt példákkal kiegészíteni. Ennek megvalósítása a Tinta Könyvkiadó másik frazeológiai gyűjteménye, a *Szólástárral* nagyjából egy időben megjelentetett *Magyar szólások és közmondások szótára* című kötet (Forgács 2003) anyagának felhasználása révén nem is tűnik kivihetetlen feladatnak. (Már amennyiben a kiadó és a szerzők is belemennek ebbe a megoldásba).

A *Nehogy már*-os mondások kapcsán még szeretném elmondani, hogy véleményem szerint a szótárban feleslegesen sok az individuális vagy szűk csoportnyelvi használatra jellemző kifejezés, illetve variáns. A frazeológiai sémák kitöltésére számos alkalmi változat születhet, de ezek közül csak a legismertebbeket érdemes felvenni, mert az egyéni képződmények sora a végtelenségig szaporítható: *Nehogy már a jegy lyukassza ki a kalauzt, ...a sör csapolja a kocsmárost, ...a duda fújja a skótot, ... a tehén fejje meg Mari nénit, ... a síp fújja meg a rendőrt, ... a hold ugassa meg, a kutyát, ... a tolvaj üldözze a rendőrt, ... a béka egye meg a gólyát, ...a bárány falja fel a farkast.* Az ilyen frazeológiai sémák alapján létrehozott variációk egyébként a közmondások terén is megtalálhatók, lásd például a Békés I. gyűjteményében szereplő szállóigét: *Mondd meg, hogy mit eszel, s megmondom, hogy ki vagy* (I. 472), amely egy, több európai nyelvben is megtalálható közmondás struktúrájára épül. Lásd, például az Arthaber gyűjteményében az 1110. szám

alatti példákat (Arthaber: 557–558), valamint a mexikói Dario Rubio munkájában a *Dime con quien andas y te diré quién eres* spanyol közmondás sémáján alapuló variánsokat (Rubio 1940: 150). Nota bene: ez a lehetőség némileg ellentmond annak a korábban már idézett definíciónak, amely szerint a frazeologizmusok olyan polilexikális nyelvi egységek, amelyeket a beszélő a nyelv használata során nem létrehoz, hanem reprodukál, hisz az ilyen improvizált alakok tudatos nyelvi tevékenység termékei, melyek idővel esetleg frazeologizálódhatnak. A korábban felsorolt *Nehogy már ...*-os példák egy részét ugyan diákjaimmal találtuk ki, de azt gondolom, hogy az ilyen formák szűk körben könnyen elterjedhetnek, illetve elterjeszthetők.

4. Ahol nincs, ott ne keress!

Szeretnék röviden kitérni a stílusminősítés, illetve a durva kifejezéseket vagy ilyen szavakat tartalmazó szókapcsolatok kérdésére is. Günther Haensch és Reinhold Werner szótársorozatukban ezt a problémát úgy oldják meg, hogy ilyenkor a *coloq.* (*coloquial*) minősítés után egy felkiáltójelet tesznek (lásd például Haensch, Werner 2000: LVI), ily módon jelezve, hogy az adott kifejezés a bizalmas beszédben használatos, de van benne egy trágár szó. Ezt a megoldást – az *úgy megjegyd, hogy egy zabszem se férne a fenekébe* szóláshasonlatunknak megfelelő katalán fordulat kapcsán – a frazeológiai kissoztáramban én is alkalmaztam.

A *Szólástár* bevezetőjében azt olvashatjuk, hogy [gyűjteményünk nem vette fel] „a kirívóan vulgáris, durva kifejezéseket vagy ilyen szavakat tartalmazó szókapcsolatokat (**más faszával veri a csalánt** ‘számára kellemetlen v. hátrányos dolgot másvalaki kárára, hátrányára próbál elvégezteni, elintézni’), amelyeket az érdeklődők speciális szótárakban találhatnak meg” (XII). Lelkük rajta! Ez a döntés ugyanis azt jelenti, hogy a szótár nem magyar anyanyelvű használói, például műfordítók, számos olyan, a mai magyar irodalmi alkotásokban gyakran előforduló kifejezést nem találnak meg a szótárban, amelynek vezérszavát (például *baszik, fasz, picca, pina, pöcs* stb.) az ÉKsz.², trágár minősítéssel felvett az anyagába. Azon is elgondolkozhatnánk, miért van az, hogy a magyar nyelvhasználatban, és a szótárak egy részében, a nemi szervekkel és a nemi aktussal kapcsolatos szavak és szókapcsolatok még ma is tabunak számítanak, miközben olyan szavak, mint a *Szólástárban* is szereplő *ving* stb. többé-kevésbé polgárjogot nyertek, de a kérdés taglalása túl messze vezetne.

5. Végül, de nem utolsó sorban

Befejezésül álljon itt még egy rövid észrevétel. Hessky és Bárdosi, idézett cikkük 2.4. pontjában megállapítják: „Ahhoz, hogy minél biztosabban és pontosabban használhasson a beszélő egy FE-et, a szótárnak a lehető legrészletesebb morfo-szintaktikai (például valencia, ragozásbeli restrikciók stb.), szemantikai, pragmatikai-szituációs, szocio-stilisztikai információkat kell szolgáltatnia.” Én ebből a bonyolult, a *Szólástárban* általában igen jól megoldott frazeográfiai kérdéskörből csupán egyet ragadnék ki. A szerkesztők messzemenően törekedtek az idézetben szereplő szempontok figyelembevételére, olyannyira, hogy megpróbálták jelezni azt az illeszkedési pontot, ahová a *vki, vmi* rövidítés, illetve ezek ragozott formájának a helyére az állandó szókapcsolathoz nem tartozó, de a mondatbeli használathoz szükséges elemek behelyettesíthetők. Ez azonban, szerintem, az esetek java részében, kilátástalan vállalkozás. A [béka] címszó alatt például ezt találjuk: • **hideg vkinek a keze, mint a béke lába** [jelentése:] hideg és nyirkos a keze. Hirtelenjében nem is tudnék olyan mondatot alkotni, amely ennek a sémának megfelel. Természetesnek csak a *Péter keze hideg, mint a béka lába* vagy a *Hideg a kezed, mint a béka lába* példát találok. Ugyanezt kifogásolhatnánk a • **nem káptalan vkinek a feje** és számos más kifejezés esetében. Úgy vélem egyszerűbb lett volna a kérdéses elemeket következetesen a szókapcsolat előtt vagy után megadni.

6. Itt a vége, fuss el véle

(Nem mese ez, gyermek..., főleg nem mese habbal)

A puding próbája az, hogy megeszik..., s bár nem mindent „ettem meg”, amit a *Szólástár* felkínál, mégis minden kisebb-nagyobb kifogásom ellenére komolyan azt gondolom, hogy alapján

véve egy olyan új típusú, az aktív nyelvhasználatot segítő lexikográfiai munkáról van szó, amely a feldolgozott anyag méretét, a kidolgozás színvonalát tekintve nemzetközi viszonylatban is kiemelkedő – bár nem hibátlan – alkotás. Csak remélni lehet, hogy a Tinta Könyvkiadó hamarosan a CD-változattal is megörvendezteti a felhasználókat, s hogy a szerkesztők a későbbiekben esetleg tovább finomítják a *Szólástár* némely megoldását. Érdemes lenne, mert ez a szótár iskolát teremthet.

SZAKIRODALOM

- A magyar nyelv értelmező szótára* (= ÉrtSz.). 1984. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Állítsátok meg a világot, ki akarok szállni*. 1990. Budapest. Biográf.
- Arthaber, Augusto 1986. *Dizionario comparato di proverbi e modi proverbiali italiani, latini, francesi, spagnoli, tedeschi, inglesi e greci antichi*. Milano. Hoepli.
- Bárdosi Vilmos (főszerk.) 2003. *Magyar szólástár*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Bart István 2000. *Amerikai-magyar kulturális szótár*. Budapest. Corvina.
- Békés István 1977. *Napjaink szállóigéi*, I–II (2. javított, bővített kiadás). Budapest. Gondolat.
- Bernáth Béla 1986. *A szerelem titkos nyelvén*. Budapest. Gondolat.
- Bíró Izabella – Schlandt Henrik 1937. *Szólások és fordulatok magyar–német gyűjteménye (Ungarische Redensarten und Redewendungen im Spiegel der deutschen Sprache)*. Budapest. Kilián Frigyes utódja M. Kir. Egyetemi Könyvkereskedés.
- Faluba Kálmán – Morvay Károly 1996. *Diccionari hongarès-català*. Barcelona. Enciclopèdia Catalana.
- Forgács Tamás 2003. *Magyar szólások és közmondások szótára*. Budapest. Tinta Könyvkiadó.
- Haensch, Günther – Werner, Reinhold 2000. *Diccionario del español de Cuba*. Madrid. Gredos.
- Hessky Regina – Bárdosi Vilmos 1992. Frazológiai egységek szótári leírásának kérdései. *Filológiai Közöny*. 1992/3–4, 103–13.
- Morvay, Károly 2002. *Atent com un gos caçaire. Mostra d'un petit diccionari fraseològic. Miscel·lània Joan Veny I*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 99–146.
- Morvay, Károly 1996. *Harri batez bi kolpe. Cuestiones de fraseología comparada. (Herri literaturen IV. Jardunaldiak 'Paremiologiaz')*. Durango, 1996–XII–06/07). *Euskera* 1996/3: 719–67.
- Morvay, Károly (2003, megjelenés előtt). *La fraseologia en la llengua literària del segle XX. Actes del 13è Colloqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. (Girona, 8–14 de Setembre de 2003).
- O. Nagy Gábor 1976. *Magyar szólások és közmondások*. (2. kiadás). Gondolat. Budapest.
- Pusztai Ferenc (főszerk.). 2003. *Magyar Értelmező Kéziszótár* (=Éksz.²). Budapest. Akadémiai Kiadó.
- Rubio, Darío [Ricardo del Castillo] 1940. *Refranes, proverbios y dichos y dicharachos mexicanos*, I–II. México D.F. Editorial A. P. Márquez.

Morvay Károly